

Συντάκτης:

Ημερομηνία Δημοσίευσης: 19/12/2010

Υπάρχει άλλος δρόμος για την αλλαγή στο Πανεπιστήμιο

του *Ευθύμιου Παπαταξιάρχη*

Οι τελευταίες τρεις δεκαετίες αποτελούν περίοδο θεαματικής ανάπτυξης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Σε μικρό διάστημα έγιναν μεγάλα και σημαντικά βήματα -- στις προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές καθώς και στην έρευνα. Οι ποσοτικοί και ποιοτικοί δείκτες αυτό μαρτυρούν.

Όμως συσσωρεύτηκαν και πολλά προβλήματα. Η μεγάλη πρόοδος συντελέστηκε σε αντίξοες συνθήκες. Η υποχρηματοδότηση, οι εμβολοματικές προσθήκες στον ν. 1268 που μάλλον ανεπιτυχώς προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν καταχρήσεις του νόμου και δυσλειτουργίες, οι πιο πρόσφατες αποσπασματικές προσπάθειες «μεταρρύθμισης» ενάντια στη βούληση της πανεπιστημιακής κοινότητας και οι εκβιαστικές πρακτικές που τις συνόδευαν συνέβαλαν στη δημιουργία ενός κλίματος μεγάλης δυσπιστίας. Γι' αυτό οι ευθύνες των κυβερνώντων υπήρξαν μεγάλες. Η θετική σκέψη, βασική ιδιότητα κάθε χώρου παραγωγής επιστημονικής γνώσης όπως είναι το πανεπιστήμιο, άρχισε να υποχωρεί μπροστά σε αμφίσημες πρακτικές, που συνδυάζουν την τυπική αποδοχή ενός μέτρου με την ουσιαστική του απόρριψη, και σε στρατηγικές επιβίωσης που εμφορούνται από αμυντικά αντανακλαστικά. Η θεσμική απροσδιοριστία σε συνδυασμό με το διασυρμό του δημόσιου πανεπιστημίου στην κοινωνία παρήγαγε ένα καθεστώς αβεβαιότητας και την αίσθηση ότι καθώς υποβαθμίζεται η δουλειά μας τα αποτελέσματα πολύχρονων προσπαθειών είναι επισφαλή.

Πολλοί τώρα αισθανόμαστε ότι μας άφησαν μετέωρους. Έχουμε δίκιο.

Αυτό το κλίμα εμποδίζει τους διδάσκοντες να δουλέψουν, τους φοιτητές να συγκεντρωθούν στις σπουδές τους και --το σπουδαιότερο-- αναστέλλει την επεξεργασία του αναγκαίου σχεδίου που θα ξεκολλήσει τα πανεπιστήμια από τα υπάρχοντα προβλήματα. Έχουμε καθηλωθεί σε έναν πόλεμο χαρακωμάτων που δεν ωφελεί κανέναν. Είναι πλέον φανερό ότι για να λειτουργήσει ικανοποιητικά το δημόσιο πανεπιστήμιο θα πρέπει να το μετασχηματίσουμε.

Το γνωρίζουμε όλοι. Τα πανεπιστήμια πρέπει να αλλάξουν. Όχι όμως στην κατεύθυνση που φαντάζεται αυτοσχεδιάζοντας επί χάρτου το Υπουργείο. Όχι υπό την αιγίδα του λαϊκισμού της αγοράς και στη βάση μιας οργανωτικής λογικής που αντιμετωπίζει τα πανεπιστήμια ως επιχειρηματικούς οργανισμούς και τους πανεπιστημιακούς ως μοναχικούς επιχειρηματίες. Τα πανεπιστήμια είναι ακαδημαϊκοί θεσμοί. Η θεσμική υποταγή της επιστήμης στη αγορά, την οποία η κυβέρνηση ζητά ως αντάλλαγμα για να προσφέρει την αναγκαία αυτοτέλεια, είναι ακαδημαϊκά απαράδεκτη. Στη μετάλλαξη του ρόλου του πανεπιστημίου δεν συναινούμε.

Σε αυτές τις διαπιστώσεις κατέληξαν και οι πρυτάνεις, όταν στη σύνοδο του Οκτωβρίου δεν έκαναν αποδεκτό ως βάση συζήτησης το κείμενο του Υπουργείου αλλά αποφάσισαν να εκπονήσουν τα πανεπιστήμια το δικό τους κείμενο βάσης για διαβούλευση. Σε αυτήν την εκτίμηση συμπίπτουν τα κείμενα θέσεων που με θετικό πνεύμα και σε χρόνο ρεκόρ εκπόνησαν ειδικές επιτροπές και σύγκλητοι πολλών πανεπιστημίων. Αυτό κατηγορηματικά υποστηρίζουν τα δεκάδες ψηφίσματα συγκλήτων, Τμημάτων και συλλόγων πανεπιστημιακών. Αυτό επιβεβαίωσε και η απόφαση της έκτακτης συνόδου των πρυτάνεων την περασμένη εβδομάδα.

Τα πανεπιστήμια πρέπει να αλλάξουν. Όχι όμως έτσι. Όχι με την προχειρότητα, τη σπουδή και, το χειρότερο, το δογματισμό που χαρακτηρίζουν κατά κοινή ομολογία τις πρόσφατες κυβερνητικές ενέργειες

και που κορυφώθηκαν με το «Κείμενο διαβούλευσης». Όχι ενάντια στην πανεπιστημιακή κοινότητα που σύσσωμη απορρίπτει τα προτεινόμενα μέτρα. Όχι με διάθεση πόλωσης και εκμετάλλευσης αρνητικών στερεοτύπων που απαξιώνουν τα πανεπιστήμια στην κοινή γνώμη σε μια στιγμή γενικότερης κοινωνικής κρίσης.

Προκαλεί εντύπωση η αδυναμία του Υπουργείου να αντιληφθεί ότι ο δόκιμος τρόπος για να εντοπιστούν τα προβλήματα της ανώτατης εκπαίδευσης δεν είναι η δημιουργική επανεπεξεργασία αποσπασματικών υλικών και μιντιακών κατασκευών, που στρεβλώνουν το ζήτημα για να δημιουργήσουν εντυπώσεις στην κοινή γνώμη. Εξίσου μεγάλη εντύπωση δημιουργεί ο πολλαπλά ανιστόρητος τρόπος προσέγγισης του ζητήματος, που φαίνεται να αγνοεί τις μεγάλες τομές που έγιναν στην Ανώτατη Εκπαίδευση τη δεκαετία του 1980 καθώς και τα μαθήματα που θα έπρεπε όλοι μας να έχουμε λάβει από την έκβαση «μεταρρυθμίσεων» στο πιο πρόσφατο παρελθόν. Τέλος, προκαλεί απορία η εμμονή της κυβέρνησης να προχωρήσει αγνοώντας ή, ακριβέστερα, παραχαράσσοντας την πολύχρονη ευρωπαϊκή ακαδημαϊκή παράδοση που με δημοκρατικό πνεύμα και δημιουργικότητα προσάρμοσε στις ελληνικές συνθήκες η σημαντική μεταρρύθμιση του 1982.

Δεν έχουμε περιθώριο για άλλη μια χαμένη ευκαιρία, προκειμένου να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά τα μεγάλα προβλήματα των ΑΕΙ. Ένας νέος γύρος αντιπαράθεσης κυβέρνησης-ΑΕΙ με μαθηματική ακρίβεια οδηγεί σε αδιέξοδο.

Υπάρχει ωστόσο άλλος δρόμος. Οι συνάδελφοι πρυτάνεις που έχουν την ευθύνη διοίκησης των πανεπιστημίων κατανόησαν την αγωνία, τον θυμό και την αποφασιστικότητα των πανεπιστημιακών και έκαναν τα πρώτα βήματα. Το πόσο σημαντικά είναι θα φανεί από τις επόμενες κινήσεις τους. Είναι προφανές στις παρούσες συνθήκες δεν υπάρχουν οι προϋποθέσεις για διαβούλευση με το Υπουργείο. Αυτό που χρειάζεται είναι να δώσουν βάθος και προοπτική στις τελευταίες τους αποφάσεις. Για να μπορέσουμε να προχωρήσουμε όλοι οι συντελεστές της πανεπιστημιακής κοινότητας με δημοκρατικό και συντεταγμένο τρόπο στα πανεπιστημιακά όργανα σε έναν αναγκαίο κριτικό και αυτοκριτικό απολογισμό των πεπραγμένων τριακονταετίας. Έτσι θα γίνει εφικτή μια ρύθμιση από τα μέσα και από τα κάτω, μια αυτορρύθμιση που θα αντιμετωπίζει τα πραγματικά προβλήματα και θα διαμορφώνει ένα νέο περιβάλλον σταθερότητας και ουσιαστικής συναίνεσης ανάμεσα στο Πανεπιστήμιο, την πολιτεία και την κοινωνία. Χρειαζόμαστε έναν νέο νόμο-πλαίσιο που επάξια θα διαδεχθεί τον ν. 1268.

Ηρθε η ώρα η πανεπιστημιακή κοινότητα μαζί με τη θεσμική της ηγεσία να δείξουμε με πράξεις ότι η ανάταξη των πανεπιστημίων στη βάση των αρχών της ακαδημαϊκής ανεξαρτησίας, της υπόστασης της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης και γνώσης ως δημόσιων αγαθών και της δημοκρατικής αυτοδιοίκησης είναι εφικτή. Να αξιοποιήσουμε τη δυναμική διαμόρφωσης κοινών θέσεων από όλες τις πανεπιστημιακές δυνάμεις, που σήμερα γίνεται δυνατή. Να πρωτοστατήσουμε στην εκπόνηση του εναλλακτικού σχεδίου που μας χρειάζεται απαιτώντας από τη σημερινή κυβέρνηση να μην επαναλάβει τα λάθη της προηγούμενης: να μη θεσμοθετήσει σε βάρος αλλά να αποφασίσει υπέρ των του δημόσιου πανεπιστημίου.

Ο Ευθύμιος Παπαταξιάρχης διδάσκει κοινωνική ανθρωπολογία στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου.